

Asia: VN/20544/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hyvinvointialueiden tehtäviä koskeviksi valtakunnallisiksi tavoitteiksi vuosille 2025-2029

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vanhusasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka lakisääteisenä tehtävänä on edistää ikääntyneiden ihmisten asemaa ja heidän oikeuksiensa toteutumista.

Vanhusasiavaltuutettu seuraa lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa ja arvioi niiden vaikutuksia ikääntyneisiin.

Tarkastelemme hyvinvointialueiden tehtävien tavoitteita koskevaa luonnosta ikääntyneiden ihmisten näkökulmasta. Suomessa on noin 1,3 miljoonaa 65 vuotta täyttänyttä ja yli 626 000 yli 75-vuotiaasta (Tilastokeskus 2024). Monia erityisesti kaikkein iäkkäimpiä ihmisiä haastaa digitalisaatiokehityksessä mukana pysyminen. Tämä koskee myös sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisten palveluiden käyttöä. Kiinnitämme lausunnossamme erityistä huomioita siihen, miten tämä on huomioitu luonnoksessa.

On hyvä, että tavoitteissa todetaan, että: ”Kun palveluja tarjotaan myös digitaalisesti, hyvinvointialueiden on varmistettava yksilöiden tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtelu, oikeudenmukaiset mahdollisuudet käyttää palveluja sekä riittävä tuki eri asiakasryhmille.” Katsomme, että tavoitteissa olisi syytä tässä yhteydessä mainita myös kasvokkaiset ja puhelimitse annettavat palvelut sekä tiedon saaminen myös muutoin kuin sähköisten välineiden kautta. Pelkästään yhteyden saaminen hyvinvointialueen palveluihin on digittömälle kansalaiselle vaikeaa, jos puhelinnumerot ovat saatavissa vain internetissä.

On huomioitava, että iäkkäistä on kokonaan vailla digitaitoja Suomessa reilusti yli 300 000. Vuonna 2022 internetiä ei ollut koskaan käyttänyt 65–74-vuotiaista 10 prosenttia ja 75–89-vuotiaista 35 prosenttia (Tilastokeskus). Lisäksi peräti kaksi kolmesta yli 65-vuotiaasta kertoo tarvitsevänsä muiden tukea, kun he asioivat sähköisesti. Digitaalisten palvelujen ulkopuolella ovat paljolti ikääntyneet, joilla heikko terveydentila tai toimintakyky tai matala koulutus tai tulotaso.

Mittareiden osalta toteamme, että ikääntyneiden kannalta etäasioinnin vaikuttavuudesta ja kustannusvaikuttavuudesta tarvitaan lisää tietoa ennen kuin etätoimintojen osuudesta kaikista palveluista voidaan tehdä päätelmiä palveluiden yhdenvertaisuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta. Iäkkäillä on usein monia samanaikaisia terveysongelmia ja/tai elämänhallinnan

ongelmia, ja vain harvalla iäkkäällä on riittävät taidot sujuvaan etäasiointiin terveystalveissa, tai kotihoidon palveluissa. Tietoa tarvitaan myös siitä, miten paljon työaikaa menee etäasiointissa opastamisessa, sillä hyvinvointialueen lakisääteinen tehtävä on opastaa omien palveluidensa käytössä. Näistä syistä emme pidä perusteltuna pelkkää etäasiointin osuutta hyvänä yhdenvertaisten palveluiden mittarina.

Ehdotamme mittareihin kohtaan ”2.1.1. Saatavuus” lisättäväksi kaksi mittaria. Tällä hetkellä hyvinvointialueiden välillä on eroja ympärivuorokautiseen palveluasumisen pääsyssä myönteisen päätöksen jälkeen ja joillain alueilla odotusaika on ylittänyt lakisääteisen kolmen kuukauden ajan. Tästä aiheutuu inhimillistä kärsimystä ja muiden sosiaali- ja terveystalveiden käyttöä, kuten paikan odottelua sairaalaosastoilla. Ehdotuksemme mittareiksi ovat:

- Keskimääräinen odotusaika ympärivuorokautiseen palveluasumiseen SEKÄ
- Ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkaa yli 3 kk odottaneiden määrä.

Lisäksi tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että kasvava osa iäkkäiden perusterveydenhuollon päivistyskäynneistä johtuu siitä, että he eivät saa tarvitsemiaan ikääntyneiden palveluita. Tästä syystä olisi perusteltua seurata myös ikääntyneiden päivistyskäyntien määrän kehittymistä hyvinvointialueilla.

Ahosola Päivi
Vanhusasiavaltuutettu